

اظهار نظر کارشناسی درباره:
**«لایحه موافقتنامه همکاری‌های امنیتی و انتظامی بین دولت
جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قرقیزستان»**

مشخصات لایحه

مقدمه

دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت:

۵۳۱

شماره چاپ:

تاریخ چاپ:

معاونت مطالعات

سیاسی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۶۰۱۷۸۱۸

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۴/۸

یکی از مهم‌ترین عوامل حفظ و ارتقای امنیت ملی هر کشوری، انعقاد موافقتنامه‌های همکاری در زمینه مسائل امنیتی و دفاعی با کشورهای دیگر به‌ویژه در مناطق همجوار است که در این زمینه مبارزه با جرائم سازمان‌یافته، تروریسم، افراط‌گرایی و مواد مخدر از اهمیت خاصی برای جمهوری اسلامی ایران به‌دلیل موقعیت ژئوپلیتیکی آن برخوردار است. در واقع ملت‌ها و دولت‌های هر منطقه‌ای از برخی منافع و دغدغه‌های مشترک به‌ویژه در رابطه با جرائم و تهدیدات فراملی برخوردار هستند که دولت‌ها و پارلمان‌ها با شناسایی این منافع و توسعه همکاری‌ها در این خصوص، می‌توانند زمینه‌های استقرار امنیت را فراهم آورند. در این میان یکی از مناطق مهم برای جمهوری اسلامی ایران آسیای مرکزی و دولت‌های آن است و بر همین اساس موافقتنامه همکاری‌های امنیتی و انتظامی میان دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قرقیزستان منعقد شده و برای طی مراحل قانونی تقدیم مجلس شورای اسلامی شده است. ذکر نکات زیر در این خصوص لازم به‌نظر می‌رسد.

ارزیابی

از منظر ملاحظات کلان مرتبط با حوزه سیاست خارجی باید در نظر داشت که قرقیزستان از جمله جمهوری‌های استقلال‌یافته از اتحاد جماهیر شوروی است که طی سال‌های پس از استقلال تلاش کرد تا با توسعه حوزه روابط خارجی در مسیر توسعه و پیشرفت گام بردارد. با این حال وقوع تحولات تعیین‌کننده در این کشور از جمله شکل‌گیری انقلاب رنگی در این جمهوری در سال ۲۰۰۵ (موسوم به انقلاب لاله‌ای) و برخی تغییرات و تحولات سیاسی بعدی مسیر پرتلاطمی را فراروی اهداف رهبران این کشور قرار داد. در بُعد روابط دوجانبه، ایران و جمهوری قرقیزستان روابط قابل‌اعتنایی از حیث تعاملات تجاری ندارند و مبادلات آنها کمتر از یکصد میلیون دلار در سال ارزش داشته که همین میزان هم در یکسال اخیر و تحت تأثیر شیوه ویروس کرونا تنزل پیدا کرده است. البته انتظار این است که با فعال شدن ظرفیت‌های دیپلماسی اقتصادی کشور نسبت به توسعه روابط اقتصادی با کشورهایی چون قرقیزستان نیز اهتمام ویژه‌ای صورت پذیرد تا از این طریق ابعاد دوجانبه روابط میان دو کشور از اهمیت بیشتری برخوردار گردد. با این حال، اهمیت روابط با جمهوری قرقیزستان را می‌بایست در یک گستره وسیع‌تر که شامل تحولات و ترتیبات مرتبط با حوزه ژئوپلیتیکی آسیای مرکزی است مورد تحلیل و بررسی قرار داد.

منطقه استراتژیک آسیای مرکزی به‌ویژه پس از فروپاشی شوروی مورد توجه قدرت‌های بزرگ بوده و یکی از مهم‌ترین کانون‌های رقابت ژئوپلیتیکی میان آنها را تشکیل داده است. در این میان ایالات متحده با همراهی متحدان خود به‌ویژه رژیم صهیونیستی در تلاش برای تقویت نفوذ خود در منطقه در جهت تبدیل آسیای مرکزی به یکی از حوزه‌های نفوذ خود در قالب پیگیری اهداف مختلفی از جمله محروم ساختن ایران از حضور و نقش‌آفرینی در این منطقه بوده است. این در حالی است که رقبای منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران از جمله ترکیه و عربستان سعودی نیز توجه خاصی به تقویت حضور و نفوذ خود در آسیای مرکزی دارند. از این منظر هرگونه تمهید و اقدامی که موجبات حفظ حضور ایران در منطقه و توسعه روابط جمهوری اسلامی ایران با کشورهای حوزه آسیای مرکزی گردد، اقدامی مورد تأیید و توصیه است و موافقتنامه اخیر دو کشور در حوزه همکاری‌های امنیتی و انتظامی نیز از این منظر قابل دفاع می‌باشد. نکته دیگر آنکه منطقه آسیای مرکزی از حیث امکان تأثیرپذیری از روندهای بی‌ثبات‌ساز و ناامنی‌زایی این منطقه در حوزه محیط امنیتی فوری جمهوری اسلامی ایران قرار می‌گیرد. به‌ویژه با در نظر گرفتن تحولات اخیر در افغانستان و تضعیف دولت مرکزی در این کشور که می‌تواند پیامدهای فرامرزی همچون تسری ناامنی‌ها به منطقه آسیای مرکزی و رشد جرائم مختلف در کشورهای این منطقه را به‌همراه داشته باشد نیاز بیشتری به همکاری با دولت‌های منطقه برای مقابله با تهدیدات مشترک احساس می‌شود.

در بند «۲۰» ماده (۲) به همکاری در تهیه و اجرای برنامه‌های مشترک مبارزه با جرائم و تأمین امنیت عمومی در صورت لزوم و با توافق متقابل اشاره شده است. با توجه به اینکه تأمین امنیت عمومی به‌ویژه در هنگام وقوع اعتراضات و ناآرامی‌ها یک مسئله داخلی و مربوط به داخل قلمروهای ملی است، چنین حکمی می‌تواند تبعاتی برای نظام جمهوری اسلامی ایران به‌همراه داشته باشد و ممکن است در چنین مواقعی امنیت عمومی بیشتر به مخاطره افتد. شایان ذکر است در بند «۲» ماده (۳) لایحه بیان شده که در صورت به مخاطره افتادن یا مورد تهدید قرار گرفتن نظم و امنیت عمومی و منافع ملی طرف دیگر، هریک از طرف‌ها حق امتناع از اجرای تمام یا بخشی از درخواست طرف دیگر را دارا می‌باشند.

در ماده (۷) به تشکیل کارگروهی مشترک به ریاست معاونت امنیتی و انتظامی وزیر کشور دو طرف اشاره شده است. همچنین در ماده (۸) در خصوص مقامات صلاحیت‌دار از سوی جمهوری اسلامی ایران وزارت کشور تعیین شده است. درحالی که از سوی جمهوری قرقیزستان وزارت کشور، وزارت موقعیت‌های اضطراری، کارگروه دولتی امنیت ملی، سازمان دولتی مرزبانی، سازمان دولتی گمرکی، سازمان دولتی مبارزه با جرائم اقتصادی معرفی شده‌اند. درواقع به‌نظر می‌رسد قرقیزستان تقریباً نهادهای مرتبط با این لایحه را معرفی کرده است درحالی که جمهوری اسلامی ایران تنها وزارت کشور را به‌عنوان مقام صلاحیت‌دار تعیین کرده، درحالی که موضوعات مرتبط با این لایحه گسترده و تنها مربوط به وزارت کشور نیست و به نهادهای بیشتری در کشور مرتبط هستند. به‌علاوه این لایحه یک موافقتنامه همکاری امنیتی و انتظامی میان دو کشور است و متولی اصلی این امر در جمهوری اسلامی ایران نیروی انتظامی است که در زمره نیروهای مسلح کشور می‌باشد. براساس ماده (۲) قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران «نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران سازمانی است مسلح در تابعیت فرماندهی کل قوا و وابسته به وزارت کشور»، با توجه به اینکه نیروهای مسلح ذیل ستاد فرماندهی کل نیروهای مسلح قرار دارند پیشنهاد می‌شود که در صورت امکان در این کارگروه علاوه بر معاون امنیتی وزارت کشور از مسئولان ستاد کل نیروهای مسلح و همچنین وزارت اطلاعات به‌عنوان یکی از نهادهای صلاحیت‌دار در این راستا و اجرای موافقتنامه حضور داشته باشند. در ماده (۹) که مربوط به حل‌وفصل اختلافات است بیان شده که طرف‌های موافقتنامه هرگونه اختلاف در تفسیر و یا اجرای آن موافقتنامه را با مذاکره و مشاوره از طریق مجاری دیپلماتیک یا کارگروه‌های مشترک موضوع ماده (۷) این موافقتنامه حل‌وفصل خواهند نمود. در مورد ماده مذکور رعایت اصل یکصدوسی‌ونهم (۱۳۹) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران الزامی است.

همچنین رعایت اصل هفتادوهفتم (۷۷) قانون اساسی برای هرگونه اصلاح موافقتنامه در اجرای ماده (۱۱) لایحه الزامی است و باید به این امر در لایحه اشاره شود.

بنابراین لازم است تبصره‌ای با مفاد زیر به ماده واحد الحاقی افزوده شود:

«در اجرای این موافقتنامه، رعایت اصول (۷۷)^۱، (۱۲۵)^۲، (۱۳۹)^۳ قانون اساسی در خصوص جمهوری اسلامی ایران

به‌ویژه در مورد مواد (۹) و (۱۱) موافقتنامه الزامی می‌باشد.»

نتیجه‌گیری

گسترش و تقویت همکاری‌های امنیتی و دفاعی از ملزومات اصلی مدیریت پیشگیرانه و مقابله هوشمندانه با تهدیدات و چالش‌ها در ابعاد مختلف امنیت ملی است. در این میان کشورهای منطقه آسیای مرکزی از اهمیت زیادی برای جمهوری اسلامی ایران برخوردار هستند. زیرا شماری از روندهای تهدیدآفرین در منطقه آسیای مرکزی امنیت جمهوری اسلامی ایران را متأثر از خود می‌سازند، از جمله موضوع تروریسم، جرائم سازمان‌یافته و ترانزیت مواد مخدر که ایجاب می‌کند که نسبت به توسعه همکاری‌های دوجانبه امنیتی، اطلاعاتی و انتظامی با کشورهای منطقه برای مقابله مشترک با این قبیل تهدیدات برنامه‌ریزی شود. لذا همکاری‌های امنیتی و انتظامی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قرقیزستان اقدامی منطبق با منافع و الزامات امنیتی کشور محسوب می‌شود. با این وجود، لایحه ارائه شده براساس توضیحاتی که اشاره شد، دارای ایرادات و ابهاماتی است که لازم است رفع شوند.

۱. عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، قراردادها و موافقتنامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد.
۲. امضای عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، موافقتنامه‌ها و قراردادهای دولت ایران با سایر دولت‌ها و همچنین امضای پیمان‌های مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی پس از تصویب مجلس شورای اسلامی با رئیس‌جمهور یا نماینده قانونی او است.
۳. صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری در هر مورد، موکول به تصویب هیئت وزیران است و باید به اطلاع مجلس برسد. در مواردی که طرف دعوی خارجی باشد و در موارد مهم داخلی باید به تصویب مجلس نیز برسد. موارد مهم را قانون تعیین می‌کند.